

Evet bu cûd-u icad Sâniin vücubundandır. Nevide celâlîdir, fertte cemaîdir... Bu cümleyi açıklar mısınız?

"İlem eyyühe'l-aziz! Envân efradında, bilhassa haşerat ve hevâm kısmında görünen fevkalâde çoklukta müşahede edilen, hârikulâde gayr-ı mütenâhi bir cûd ve sehâvet vardır. Kemal-i itkan ve intizamla bütün envâda bulunan şu kesret-i efrad, tecelliyat-ı İlâhiyenin gayr-ı mütenâhi olduğuna ve Cenab-ı Hakkın mâhiyeti herşeye mübâyin olduğuna ve bütün eşya onun kudretine nisbeten mütesâvi olduğuna sarahaten delâlet eder."

"Evet bu cûd-u icad Sâniin vücubundandır. Nevide celâlîdir, fertte cemaîdir."(1)

Kainatta yaratma ve icadın çokluğu, Allah'ın vacibül vücud olmasındandır. Yani Allah'ın sıfatları ezeli ve ebedi olmasından dolayı, icat etmek ona gayet kolay ve basittir. Bu sebeple Allah, isim ve sıfatlarını teşhir edip ilan etmek için, icat ve yaratma eylemini çokça yapıyor. İsim ve sıfatlar hem ezeli olmasından, hem de kendi hüküm ve manalarını teşhir etme kabiliyetinde olmasından dolayı, icad ve yaratma fiili bolca ve sınırsızca düşüyor.

Nev; tür ve çeşit demek olup, ekseri olarak; Allah'ın azamet ve Kibriya sıfatlarının sergilendiği bir sahnedir. Allah'ın büyüklüğünü ve haşmetini gösteren isimler zincirine **celali**, rahmet ve şefkat manasını gösteren isimler zincirine de **cemali** denilir. Rahmet ve şefkat manası, daha ziyade fertlerde tecelli ederken, azamet ve Kibriya manası tür ve nevlerde tecelli eder. Yani Allah, rahmet ve şefkatinin ihatasından dolayı, en basit ve küçük bir sinek ya da karıncayı da ihmal etmiyor, onunla tecelli noktasından alakadar oluyor, bunun yanında azamet ve kibriyasını da büyük ve azametli türler üstünde gösteriyor.

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Onuncu Risale.](#)